

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Гулак В., студ. гр. Ф-51
наук. керівник – к.і.н., доц. *В.А. Нестеренко*

Спогади про «Афган»*

Афганська війна 1979-1989 рр. – це збройний конфлікт між афганськими урядовими і союзними військами СРСР, що прагнули зберегти в Афганістані прокомуністичний режим, з одного боку, і мусульманським афганським опором - з іншого. На думку багатьох істориків, ця війна є найбільшим і суперечливим збройним конфліктом. Досі тривають суперечки дослідників про те, чи було помилкою введення радянських військ в Афганістан.

Одним із ветеранів тієї війни став українець Колісник Анатолій Франсович. Народився він 6 квітня 1959 р. у м. Лебедин Сумської обл., де проживає і зараз. За професією Анатолій Франсович - мисливствознавець. Має дружину і 5 дітей. У 1977-1979 р. відбував строкову службу у Повітряно-десантних Військах, 103 дивізія, станція Боровуха 1, 357 полк, 2 батальйон, 4 рота, 3 взвод, 2 відділення. За спеціальністю - наводчик-оператор бойових машин.

30 жовтня 1979 р. 2 батальйон був зібраний командиром, щоб оголосити, що радянські війська будуть надавати допомогу афганському народу. Він зачитав наказ, в якому йшлося, що наводчики-оператори, механіки водії та інші спеціалісти будуть направлені в Афганістан. За наказом Анатолія Франсовича повинні були відправити у першій партії 31 жовтня. Наказ діяв 20 днів, тому через

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

декілька днів Анатолія звільнили і він повернувся додому в рідне місто Лебедин.

На строковій службі з Анатолієм служив його земляк Ситало Микола Іванович. Він був товаришем по батальйону, який потрапив в Афганістан за першим наказом. Микола написав листа і відправив йому фотографію у січні 1980 р. Вони листувалися. Товариш розповідав про загиблих друзів, про умови проживання, про погоду - про усі деталі свого життя в Афганістані.

У травні 1980 р. Анатолій вступив у Глухівський педагогічний інститут. Але 1982 р. кинув навчання і пішов у школу прапорщиків. Закінчив її, потім служив у авіаційних військах у підрозділі «Парашутно-Десантна служба» в м. Чугуєві. Він був старшим укладчиком парашутів, у полку було 6 ескадрилій, у їхньому підрозділі було 7 чоловік, 6 прапорщиків, кожен з яких відповідав за окрему ескадрилью, і 1 начальник. Він був прапорщиком і проводив заняття з льотчиками, приймав у них заліки, розписувався у їхній льотній книжці, без його підпису жоден льотчик не міг вилетіти на завдання. В Афганістані він був на такій же посаді, але задачі відрізнялися.

Анатолій Франсович перетнув афганський кордон 17 липня 1987 р. Там він пробув 14 місяців і 11 днів. Служив у Кабулі. За цей період він зробив 314 бойових вилетів і 286 годин польоту. Спочатку він прийшов на посаду старшого інструктора парашутно-десантної служби, прослужив на ній 1 тиждень. Його начальних був заарештований через заняття контрабандою товарів із Афганістану до СРСР. Тому двадцятисемирічний Анатолій перейшов на нову посаду, ставши начальником служби. Йому підпорядковувалися 7 чоловік. Задача людей, які служили в цьому підрозділі була готувати льотчиків до катапультування. Крім того, укладали парашути,

проводили різні навчальних заняття, приймали заліки у солдат.

Коли в сусідніх місцевостях відбувалися бої за участю авіації, то він із своєю командою відправлявся на виліт: таке собі чергування в повітрі. Якщо якийсь із бойових літаків збивали, то вони підбирали поранених і направляли їх до госпіталю. Було обов'язковим завданням забрати всю зброю зі збитого літака і кожную людину, живу чи мертву. Через те, що «духи», так називали місцевих афганців, могли знущатися над тілами загиблих. Вильоти були як вдень, так і вночі, всього за добу могло буди 6 вильотів. Один виліт тривав 40 хвилин. Існувала така традиція: якщо гинули люди, то спочатку відбувалося прощання на плацу, потім всі направлялися до їдальні поминати загиблих.

Забезпечення солдат постільною білизною, одягом і зброєю було на високому рівні, у підрозділі був літній душ і 4 бані, для кожної ескадрильї своя баня. Одяг видавали дуже якісний, добре пошитий і з дорогого матеріалу. На кожний сезон видавався новий комплект одягу, а також бронезилет.

У кожному підрозділі було окреме приміщення, а у Анатолія була власна кімната-кабінет. У цій кімнаті стояв кондиціонер, кольоровий телевізор, по якому він разом із солдатами дивилися телепередачі прямою трансляцією з Радянського Союзу і електроплитка. Забезпечення їжею також було на високому рівні. Харчувалися у льотній столовій. Кожного дня видавався фруктовий сік і шоколад. З Угорщини привозили свіже куряче м'ясо, яке вони смажили по вечорам на електроплиті. У Кабулі були продуктові магазини, в яких налічувався широкий асортимент різної продукції: цукерки, фрукти, джеми, соки, консервація – все це постачалося з Югославії.

В магазинах можна було купити сонцезахисні окуляри, і вибір був досить великий. Так як сонце в Афганістані дуже яскраве, без них не можливо було обійтись. Також продавались музичні листівки, Анатолій тоді купив її для своєї родини. Листівка і по цей час лежить у нього вдома, як сувенір. Був широкий асортимент вибору чайних і кофейних сервізів. Були навіть музичні сервізи, один з них він привіз додому. Можна було придбати антирадары для водіїв, які попереджали заздалегідь де знаходиться Дорожня Патрульна Служба, антиполіцаї, які допомагали людині в нетверезому стані, знищуючи неприємний запах із ротової порожнини, джинси різного пошиву і кольору, жіноча спідня білизна, різні пеньюари, жувальна секс-гумка, музичні презервативи та багато інших товарів, які були дефіцитними в СРСР. Везти речі додому було нелегко, особливо переходити кордон із ними. Часто прикордонна служба конфісковувала частину або всі подарунки для рідних, з незрозумілих причин.

Всі події, які відбувалися в СРСР, всі новини можна було послухати по радіо, і подивитися по телевізору. Також були особливі збори для усіх підрозділів, які проводились 1 раз на тиждень, які проводив начальник політичного відділення.

Стосунки з місцевими були досить дивними, радянські військові називали їх «духами». Вдень «духи» могли посміхатись і поводити себе мирно, а вночі брали зброю і безжально вбивали.

20-го числа кожного місяця Анатолій Франсович отримував заробітну плату, 299 чеків, 1 чек у СРСР коштував майже 5 рублів. О 7 ранку вони снідали, о 12 годині дня обідали, і до 16.00 вони відпочивали, і не проводили ніяких військових операцій, так як було дуже жарко і температура повітря не дозволяла.

У вільний час він читав листи. Був такий закон: коли хтось читає листа з дому, то ніхто не повинен його тривожити чи відволікати, це була дуже важлива причина ні на кого не реагувати, це було навіть важливіше за лікарняний.

За розповідями Анатолія Франсовича служба в СРСР і в Афганістані дуже відрізнялась. В Радянському Союзі був величезний контроль, критика і часті серйозні перевірки. Цього в Афганістані не було.

22 грудня 1987 р. він їздив у профілакторій в Узбекистан у м. Дурмень. Цей відпочинок надавався тільки тим, у кого було 200 часів нальоту. Але замість відпочинку, Анатолій направився додому на 10 днів до рідних і друзів. Це були дні сповнені щастя і радості для нього, але потім він все одно повернувся на службу до Афганістану.

Поранень Анатолій Франсович не отримував, хоча був і під обстрілами, приймав участь в небезпечних операціях. Однією з них була важлива операція «Магістраль». Основною ціллю цього завдання було визволення міста Хост. Була підібрана особлива група людей. Щоб побачити точні місця, де знаходяться афганці, а потім зненацька захопити місто, придумали план дій: зробили опудала, дуже схожі на людей, і викинули їх над містом, щоб противник почав стрільбу; тепер можна було зафіксувати місця, де знаходяться вогневі точки. Виліт був запланований о 5 годині вечора. Під час виконання операції їх літак був на висоті 8 000 м. Призначено двох людей для викидання цих опудал з літака, ними були Анатолій Франсович і його начальник. Вони були прив'язані і забезпечені парашутами, також парашутами були забезпечені й опудала, які розкривались на встановленій висоті у 500 м. Опудала були викинуті через задній люк, Анатолій побачив маленькі вогники і одну

помаранчеву точку, яка із секундами ставала більшою і більшою, Ще із секундами стало зрозуміло, що ті вогники – це стрільба афганців, а помаранчева точка – ракета «Стінгер». Ще через декілька секунд літак випустив свої міні ракети, люк закрився і екіпаж відчув деяке коливання літака, але потім все заспокоїлось. Операція була успішно завершена. Після цього всю групу зібрали, командир почав задавати питання хто що бачив, а потім сказав, що на літак був випущений «Стінгер», і якщо б радист не випустив міні ракети, то навряд чи ви б залишились живими.

За операцію «Магістраль» йому був присуджений орден «За відвагу», і орден «Червоної зірки» за те, що він виніс на собі 8 ранених з-під обстрілу і в його полку ніхто не загинув і не був поранений.

4 травня 1988 р. Анатолій отримує звання старшого прапорщика, 9 серпня цього ж року він повертається в Лебедин на Україну. На цьому його «афганська» служба завершилася. Після того як він приїхав, йому було надано відпустку 45 діб. Але коли він прийшов на службу в рідний Чугуїв, то його командир надав ще одну відпустку на 1 рік.

Зараз Анатолій Франсович постійно спілкується з людьми, які його оточували в Афганістані, зустрічається з ними і згадує минулі роки, проведені пліч о пліч. Із 7 лютого 2007 р. він очолює Лебединську міську організацію ветеранів Афганістану.

Слухаючи розповіді ветеранів війни, можемо зробити висновок, що війна залишає величезний відбиток на кожному з її учасників, жажливі спогади, багато неприємних емоцій і шрами, як тілесні, так і душевні. Потрібно цінити кожну хвилину свого життя, ловити кожну мить щастя, що нам надається, і пам'ятати, що найголовнішим є мир в усьому світі і світ, у якому немає війни.